1

Dėstytojų valgykla buvo įrengta senovės universitetų pavyzdžiu: aukštos, ąžuolinės dailylentėmis išmuštos sienos ir siauri aukšti langai – pagrindinis šviesos šaltinis. Kad patalpoje būtų šviesiau, senojo rektoriaus laikais pastatą renovuojant aukštai lubose buvo įtaisytos fluorescencinės lempos, bet ilgainiui dėl dulkių ir tūkstančių negyvų vabzdžių kūnelių, susikaupusių tarp lempų ir šviesą sklaidančio stiklo, valgykloje karaliauti ėmė pirmykštė blausa ir prieblanda. Todėl Berdenas, kad būtų tikras, kas pareiškė tą pastabą, turėjo stipriai įtempti akis.

Pastabą pasakė kažkas prie menininkų stalo. Bent jau tuo buvo tikras. Kurį laiką jis nesiklausė ir dabar, kad nesiklausė, pajuto sąžinės priekaištą. Buvo užsigalvojęs apie kitus reikalus – malonesnius, ramesnius, įdomesnius. O klausytis buvo svarbu. Labai svarbu. Jam buvo nurodyta, kur valgykloje sėdėti, kad kuo geriau pasinaudotų ypatinga patalpos akustika. Privalėjo viską girdėti, o štai kas pareiškė pastabą, nenustatė. Blogai. Jis aplaidžiai atlieka pareigą, ir tai nutinka nebe pirmą kartą. Berdenas susikrimto ir sunerimo dėl tokio aplaidumo. Būtinai reikia išsiaiškinti, kas iš menininkų pasakė tą pastabą. Kokia nauda iš teorinio ir praktinio pasirengimo, jei nebūsi

budrus? Nebūdamas budrus, neturėsi jokios naudos net iš talento, taip uoliai lavinto ir puoselėto.

O jo, anglų kalbos dėstytojo, talentas buvo ypatingas. Jei apie jį būtų sužinoję kolegos, vieni gal būtų šyptelėję, kiti susiraukę, kai kurie netgi išsigandę. Tačiau nė vienas jau niekad nepamirštų, kad Berdenas geba suprasti kalbą iš lūpų judesių, ir visi elgtųsi daug atsargiau.

Berdenas buvo laibas per keturiasdešimt persiritęs vyras. Kumptelėjęs, todėl visiems darė apgaulingą žemaūgio žmogaus įspūdį, o toks nebuvo. Jaunystėje turėjo Rudžio pravardę, kai kas jį taip tebepravardžiavo ir dabar. Tačiau su metais rusvi plaukai praretėjo ir išbluko, veide nublanko strazdanos, pabalo barzdaplaukiai ir rankų gyvaplaukiai. Jis nešiojo berėmius skaitymo akinius; dėl to, kad skaitė itin daug ir itin dažnai, įprato visai jų nenusiimti. Su jais atrodė romus, santūrus. Iš akinių ir malonios, neskubrios, ramios kalbėsenos beveik neabejotinai galėjai atspėti jo profesiją. Kone visą amžių dirbo dėstytoju ir tiek kolegų, tiek studentų buvo laikomas laimės kūdikiu. Buvo manančiųjų, kad jam netgi ne šiaip sau sekasi, o kad jis gabus ir talentingas. Nors pats nebuvo parašęs jokio originalaus savo srities veikalo, išleido tris šiuolaikinės literatūros kritikos knygas, pripažintas pavyzdinėmis. Niekam nebuvo paslaptis jo biografija, koks jo darbas, kuris jo namas universiteto darbuotojų gatvėje, visi pažinojo ryškią brunetę jo žmoną ir du tvirtai sudėtus sūnus. Kai kas buvo linkęs manyti, kad profesorių Berdeną pažįsta kaip nuluptą. Kai kas nebuvo tuo tikras; o dar kiti buvo linkę patylėti. Tačiau niekas nežinojo, kad profesorius Berdenas supranta kalbą iš lūpų judesių.

Pamaži sriubčiodamas sultinį, mėlynas akis ramiai įsmeigęs į lėkštę su trapučiais, jis abiem ausimis įtemptai klausėsi, kas kalbama salėje. Pastaba, vėl tarė sau, pasigirdo nuo menininkų stalo. Ją pasakė moteris. Balsas buvo nepažįstamas. Dabar nesunkiai nustatė, kad pastabą padarė mergina vešliais kaštoniniais plaukais ir sultingomis, gosliomis lūpomis. Berdenas siektelėjo trapučio ir tuo metu įdėmiai nužvelgė merginą. Ji vilkėjo švarų darbo chalatą, ir, nors jis visiškai slėpė figūrą, Berdenas numanė, kad jos jaunas kūnas putlus, dailių formų. Švari oda net silpnoje salės šviesoje tvieskė raudoniu, jai kalbant buvo matyti stambūs, balti, truputį netaisyklingi dantys. Jie pailgam, taisyklingam jos veidui teikė gana įdomią išraišką. Patalpos šviesa merginai ant skruostų metė šešėlius, tad žandukai atrodė šiek tiek įdubę, kėlė minčių apie alkį ar paslaptingumą, ar geismingumą. Visa menininkų draugija prie jos stalo buvo gan glebūs jaunuoliai, jie sėdėjo droviai pasitempę, jų gestai ir susikaupimas valgant priminė išauklėtų jaunų moterų bendravimo manieras. Palyginti su šiais bendraamžiais, mergina atrodė nerafinuota, gal net vulgaroka.

– Man iki gyvo kaulo pakyrėjo visiškas tikslumas... – iš lūpų skaitė Berdenas merginos žodžius draugijai prie stalo. – Noriu bent kartą gyvenime sukurti ką nors nefotografiško. Menininkai, žinokit, ne visados daiktus vaizduodavo tiksliai tokius, kokie mums atrodo. Buvo... – čia Berdenas žodžio neįskaitė, – ...tokių, kaip Pikasas ir Mondrianas, ir...

Iš paminėtų menininkų Berdenui girdėta buvo tik Pikaso pavardė. Dvidešimto amžiaus pirmosios pusės tapytojas, prisiminė Berdenas. Bet pats apie jį žinojo ne kažin ką.

Tarp Berdeno ir pietaujančių menininkų praėjo žmogus, ir jis neišskaitė kitų merginos žodžių. Kai vėl ją pamatė, ji tylėjo. Berdenas pasisuko į daktarą Midltoną, kolegą iš Anglų kalbos fakulteto, ir paklausė:

– Kas ta įspūdinga panelė ana ten, tarp menininkų?

– Nemaniau, kad susidomėsit, – nusišypsojo Midltonas.

– Labai įdomus veidas, – ramiai tarė Berdenas. – Naujokė?

– Taip, taip. Semestro vidury atsirado. Velnioniškai graži merga, tiesa? Gaila, iš savo draugijos nelabai ką sugundys, – vėl šyptelėjo Midltonas.

Berdenas, mažumą pasidygėjęs, truputį atšlijo nuo kolegos.

– Pavardės kartais nežinot?

– Dreik. – Midltonas, klastingai išsišiepęs, įbedė akis į Berdeną. – Norit, kad supažindinčiau?

– Ne ne ne, – sutrikęs skubiai atsakė Berdenas.

Matydamas, kad Berdenas susinervino, Midltonas skaniai nusikvatojo.

– Ir nė kartelio garo nuleisti nenorėtumėt? – paklausė kolega žibančiomis iš užslėpto pasitenkinimo akimis.

Berdenas nekantriai papurtė galvą ir atsistojo, nelaukdamas, kol Midltonas vėl prabils. Seno posakio prasmę jis ne visai pagavo, bet Midltono balsas ir žvilgsnis neabejotinai bylojo apie kai ką nepadoraus.

Berdenas nužingsniavo per valgyklos salę, pakeliui linkčiodamas galvą kolegoms, draugams ir pažįstamiems. Prie kasos pasirašė prie mokesčio už valgį ir pasuko į ilgą koridorių. Vos išėjusį iš valgyklos nusmelkė šaltis. Koridoriai visą

laiką buvo mažai šildomi ir vėdinami, o pasiskundus administracijai bendro naudojimo patalpose visada pasirodydavo griežti skelbimai, prasidedantys taip: *Universiteto šildymo įrangos pakanka nuo rugsėjo iki kovo patalpose palaikyti vidutiniškai 20 laipsnių...* Fizikos fakulteto darbuotojai per keletą kartų atliko daugiau kaip tūkstantį temperatūros matavimų visose universiteto patalpose ir įrodė, kad per paskaitas vidutinė temperatūra niekur nesiekia 20,3 laipsnio. Universiteto ūkvedys, prisimerkęs ir kandžiodamas dantų krapštuką, vis tiek tvirtino, kad siekia. Vėliau bendro naudojimo patalpose pasirodydavo minėti skelbimai. Ūkvedžio elgesys buvo toks nepakenčiamas ir netgi kvailas, kad vienas Fizikos fakulteto dėstytojas piktai išliejo apmaudą. Berdenas įsiminė žodis žodin.

„Dėl Dievo meilės, kuo vadovybė dėl temperatūros tiki, – piktinosi dėstytojas, – grupe mokslininkų ar tuo neišmanėliu, bukapročiu Malonu? Argi mūsų, kvalifikuotų specialistų, žodis ne svaresnis už to besmegenio žodį?“

Berdenas įsiminė tokią kalbą kaip didelę ereziją. Svarbiausia, fizikos dėstytojas ūkvedį pavadino besmegeniu, nesąmoningai atskleisdamas savo mąstyseną ir socialines nuostatas. Jei fizikui ūkvedys yra neprotaujanti būtybė, vadinasi, dėstytojas slapčia gerokai nusistatęs prieš ūkvedžio klasės atstovus. Oficiali Valstybės nuostata bylojo, kad kiekvienos pareigos yra garbingos ir kad nėra skirtumo tarp ūkvedžio ir Fizikos fakulteto dėstytojų atliekamo darbo. Teigti esant skirtumą tarp „mokslininkų“ ir to „neišmanėlio, bukapročio... besmegenio“ tolygu mokslininkus laikyti pranašesniais. Erezija, nedvejodamas nutarė Berdenas. Aukščiausio

laipsnio erezija, nes kvepėjo intelektiniu pranašumu, pretenzijomis į didesnes nei kiekvieno žmogaus teises. Ši informacija buvo įtraukta į tos dienos pranešimą ir visiškai atitiko jo darbo pobūdį. Ne kaip universiteto anglų kalbos profesoriaus, o kaip Valstybės šnipo – darbo, kurį Berdenas dirbo jau beveik dešimt metų.